

Ivan Pažanin

Split

PALJETKOVANJE USMENE POEZIJE VINIŠĆA

UDK 80.82.087.82-1-91

Rad primljen za tisak 15. svibnja 1989.

Zašto paljetkovanje? Zato što je plodove s njive folklorne poezije već ubralo neumitno vrijeme. Nama su preostali samo paljci koje moramo pokupiti. Još 1984. godine otkrili smo da je u Vinišćima ostalo usmenog folklornog blaga koje bi vrijedilo otkrivati i skupljati¹ i da se ne bi smjelo dopustiti da ono ode u zaborav zajedno s posljednjim kazivačima. Usmene pjesme i priče nose ovi kazivači u svojem sjećanju, iako su pojedine pjesme ručno prepisivane ili prigodice pjevane odnosno čitane iz »libra« ili rukopisa.

Kada zavirisimo u to nepresušno vrelo stvaralačkog narodnog duha, zaboravimo prvi poticaj za skupljanje takvih pjesama, te se naš interes proširi i na ine oblike folklorne umjetnosti. Bilježismo stoga ustrajnim marom i žarom sve što čusmo od umotvorina narodna duha. Stoga do danas ispisasmo na stotine strana rukopisnih zbirki s preko tisuću pjesama, poslovice, uzrečica, pitalica, pričica, molitvica itd.

Vjerno smo zapisali sve što smo čuli, ali je to jamačno neprispodobivo idealnom i željenom cilju. No, nadajmo se da će naš prilježan i savjestan rad pridonijeti kamenčić u slagani mozaik naše znanosti, a to će nam biti dostatna plaća za uloženi trud.

1

Putem šijem i čarape šaram
Sa svojin se stadun razgovaram,

Stado moje, pusto ćeš ostati,
Moji su me rišili udati.

2

Radujte se polju cetinskome
I u polju Sinju junaškome,
Ki u sebi odgaja divojke,
Ke rađaju najbolje junake.
Kada se je Ante porodija,
U sobu je pivac doletija,
Pa je jasnin grlun zapivajo,
Da je na svit junak izašajo,
Ki će mnoga sela pohoditi
I megdane svakin odnositi.
Majka čini veliko veselje,
Svoga sina šalje na kršćenje
I lipo mu ime nadila,
Lipo ime, Ante, dite malo,
Još je dite u kolivki bilo,
Odma se na njemu vidilo,
Da će izać golema delija,
I na konju dobar jahandžija.
Ka' izajde dite iz kolivke,
Dicu baca o'tri godinice,
Ka' navrši Ante tri godine,
Druge baca o' šest godinica,
Ka' navrši Ante šest godina,
Dicu baca o' dvanest godina.
O' šest godina razum je stajo,
Otac ga je na nauke dao,
U sri' Sinja bila manastira,
Da postane Ante za pastira.
Ka' je Ante škole polazio
Od megdanin vazda je mislio
Nije za njeg' misa govoriti,
Već konj jahat i puška nositi
Lov loviti okolo Cetine
I Prologa visoke planine,
A momak je i alku trkao,
Bojnin kopljun dobro je gađao.
A da ga je pogledati bilo,
Na njin brate starinsko odilo.
To je čedo Tomašević Stipe
I njegove Katarine lipe.
Mati mu je roda Šušmarića,
Od starine bogata plemena,
Otac mu je Tomašević Stipe.

Un je proda podvornice lipe
I proda je lozne vinograde,
Lipa polja, bogate livade.
Starac Stipan ka' je trgovajo,
Pošten čovik svakom virovajo,
Svakoga bi Stipe udužija,
Ali malo 'ko mu isplatija.
S otin Stipe sasvin propanuja.
I propade Anti didovina,
Sve stečenje stari' roditelja
Ča su stari na sabljan dobili
To su bile junaške starine,
Šta in dade dužda Mlečanine
Od početka petsto godin dana.
Plače Ante u sri' Sinja grada,
Sa njin plaču oba brata draga,
Oni plaču, al' in korist nije,
Jer ih tuga oko Sinja bije.
Poslušajte, čuti ćete sada,
Ku' će Ante, do koga grada,
Ka' izgubi svoju didovinu,
U koju će poći carevinu.
Podiže se zmaja iz Cetine
I Prologa, visoke planine,
Ide momče četovati vojnu,
Svoga cara služit dobrovoljno,
Pa evo ga Gracu štajerskome.
Tote mu je loša srića bila,
U Štajerskoj voda je odnila.
Tote Ante loše prohodija,
Više puta kavgu zametnuja,
Al' se Ante ne boji nikoga,
Nego samo Boga velikoga.
Un uvati hata četvrtaka,
Pa ga Ante na zemlju uvali,
Da uvati vruga paklenoga,
Od jelena o' sedan godina
I njima bi kosti salomija.
A sa njima i mladi junaci,
Svaki njemu sa' o glavi radi,
A najviše radi divojaka,
Da ubiju ovoga junaka,
Jer ga volu najbolje divojke
Gospojice o' zemlje Štajerske,
Jer je lipši nego divojka,
Rumeniji nego je jabuka.
Ante ima Bogun pobratima,
Po imenu Šlajbera mladoga,

Pa je Šlajber sablju izvadija,
Da Mađarin un siče glave,
Ali mu je Ante govoriya:
»Meći, pobre, u korice čordu,
Jer imamo junašku slobodu,
Ti ćeš goniti, a ja ću čekati,
Pa ćeš vidit kako će vrcati.«
Dvojicu je latija u ruke,
S njin dvojjicun svu trista ih smlati.

3

Ne bacaj me mulo priko stina,
Nije moje tilo grahovina.

4

Moj baraba odija uz janjce,
Šibica mu od žute naranče.

5

Moj baraba odija uz koze
Šibica mu od vinove loze.

6

Svekrvice, ime ti j' Matija,
Tvoje dite mi je simpatija.

7

Svekrvice, ime ti je Jako,
Tvoje dite za me prinejako.

8

Konja kuje Kraljevića Marko
Zlatnun pločun, čavlin srebrenim.
Ljuba mu je sviću pritiščala
I srebrene čavle dodavala.
Od svitiljke iskra poletila
Na kolino Kraljevića Marka,
Na kolinu gaće progorile,
Virna mu se ljuba nasmijala.
Kad to vidi Kraljevića Marko,
Udari je triskun uz obraze.
Kako je lako udarijo
Tri joj zuba u grlo sasujo.
Kad to vidi Markova ljubovca
Ona ide u svoje kamare,

Pa se obuče štakod lipše more.
Na se obuče ruho divojaško
Šta ga mlada od majke donila
I uzimlje sjajno ogledalo
I ogleda svoje lice bilo
Pa je licu mlada govorila:
»Lice moje bilo si mi bilo,
Bilo si mi bilo i rumeno
Dok te nije Marko udarijo,
A sad si mi modro i krvavo,
Da b' usahla ruka Markova,
Koja te je tako udarila.«
Misli ona da ne čuje ni'ko,
Al' je čuje nje svekrva,
A svekrva njezina nevirnica,
Pa ona ide sinu Marku svomu,
Pa je Marku govorila majka:
»A moj Marko, drago dite moje,
Da ti znadeš ča ti majka znade,
Ti bi tvoju pogubija ljubiu,«
Ali joj je govorijo Marko:
»Kaži meni, moja stara majko.«
Unda Marku govorila majka:
»A moj sine, Kraljeviću Marko,
Kad si ljubiu triskun udarijo,
Ljuba ide u svoje komore,
Obuče se štakod lipše more,
Na se obuče ruho divojaško,
Ča ga mlada od majke donila,
Pa uzimlje sjajno ogledalo,
Te ogleda svoje lice bilo,
Pa je licu mlada govorila:
»Lice moje, bilo si mi bilo i rumeno,
A sad si mi modro i krvavo,
Da b' usahla ruka Markova,
Koja te je tako udarila.«
Ka' to čuje Kraljeviću Marko,
Golu sablju nosi u rukama
I otide ljubi u kamaru,
Pa je udre prik' svijenog pása,
Ali mu je govorila mlada:
»Al ne Marko, dobar gospodare,
Ne udri me prik' svijena pasa,
Već me udri priko bila vrata,
Pod pasun je jedno čedo malo,
Čini mi se da je muška glava.«
Ali Marko ljubiu ne obada,
Već je udre prik' svijena pasa,

Na čordi joj čedo izvadijo,
Malo čedo al' je muška glava.
Kad je Marko ljubu pogubijo,
Odmah se je pokajao Marko,
Pa se maši rukun u žepove,
Izvadi svilenu maramu,
Pa zavije ono čedo malo,
Čedo nosi ostarjeloj majci.
»Evo, majko, nezrila jabuka,
Kojoj nisi dozrijati dala.«
Još malo, do tri bila dana,
Ide Marko na carevu vojsku,
Pa je Marko 'vako govorijo:
»Moji dvori ognjun izgorili,
U njima se svaka zvirad legla,
A najviše crne kukavice,
Da njegovoj majci oči izvade.«

9

Divojka je redun grade klela,
Na Zadar je najprvi počela,
»Zadru grade, grom te razorija,
Kako te je i pri orija,
A Šibenik, šibe te šibale,
Kako su te i dosad šibale,
Rogoznica, ni gradu ni selo,
A Marina, selo neveselo,
Trogir grade, na krajin' smrade,
Parićaj šibe i lumbarde,
Eto na te skuše i lokarde
I saruni riba oborita,
Koje jidu gospoda trogiraska,
Splitte grade, na krajini diko,
U te doma i jest i pit lipo
I divojke navrćat na mliko,
U tebi nema konja ni junaka
Nego nešto mladi divojaka,
I to ih je švorić obljubija,
Naopako crkvu sagrađija,
U istok je vrata okrenija,
U zapad misu govoriya,
Drveniće, moj rumeni venče,
U tebi mi prva srića reste.

10

Na iljadu devesto i lani
Šta se zgodi u viniškoj vali

Kako jadan Ćefo Mlačić žali
Ol' pucaju iz neba strile,
Oli bile niz Bunbake stine,
Ne pucaju iz neba strile
Nego bile niz Bunbake stine
Trči jadan Ćefo priko polja,
Koja ga je dopala nevolja,
Pa un ide ka bijelu Dramču,
Pa govori da mu j..e štampu,
Pa un ide velin arambaši:
»Arambaša i mili i dragi,
Nu razvidi sada ove stvari,
Pavinka me nemilo nabuba,
Pas joj j..a i mater i oca,
Obije mi stinun polak nosa,
Je li kuška i gora od kuške,
Odbila mi sinjale od puške,
Slušaj, stari, ča ću sada reći,
Pa me s jednun smiri iza pleći,
Slušaj, starče, šta se dogodilo,
A s drugun me smiri pod kolino.«
Arambaša milostiva srca,
Koji Ćefu s otog puta vraća,
Obeća mu nebrojeno blago
»Slušaj, sinko, oko ti je drago,
Evo tebi, sinko, dva fjorina,
Ne učini molbu do Trogira.«
Ćefo jarac i gori od jarca,
Un ne sluša arambašu starca,
Već un ide do Trogira grada,
U kesi neima ni vraga,
Ka' je doša do Trogira grada,
Ide trgat bilice jabuke
Za prihranit sebe i svidoke.

11

Did a baba zvala kad brnistra cvala,
Did se babi ne ozva dok se grozja na nazoba.

12

Poslušaj me mili pobratime
Koji slaviš o' Hrvata ime,
Šta se zgodi u Boki o' Kotora,
Baš u onim ravnim Pastroviću,
Ka' se momci nađoše u mucu,
Do dva silna na glasu junaka
I oba ih poženila majka,

Oba oni u dan poginuše
I naroda mnogo ucviliše.
Na Mariče jedar mi stavaše
Koji njima nauke davaše,
Fire samac su pet oružnika
Koji bija pri svun vojskun diga
Fire samac najprvi prozbori
I ovako njima govori:
»Ajmo spavat, moja braćo mila,
Sutra valja rano uraniti
I Nobila Jova uvatiti,
Na dvi ure valja se ustati,
Na dvi ure ka' ponoći projde,
Da se dvoru Nobilovu dojde.«
S otin riči svi oni zaspali
I sutra se prin dana ustali,
A kod kuće slugu ostaviše,
Tako tajno da ni'ko ne znade,
Da se njima Jova ne ukrade.
Oni idu iz bijela dvora,
Oni idu do Nobila Jova,
Al' Nobilu nisu vidili,
Pa su oni 'vako govorili:
»Ol' je srića ol' je nesrića,
Eno ide Fire Markića,
Ol' se ide s nama pozdraviti,
Ol' našega Jova uvatiti«.
Tiše Krste Firu kafun počastiti,
Ali Fire neće kafu piti,
Ne zna Krste ča će brzo biti,
A Jovo se za uteći spremi,
Mislija je da nikog nema.
Ka' je bija niz ne smokve guste
Koje će mu brzo ostat puste,
Al' tote dva žendarma staše,
U ime zakona vikaše,
U ime zakona da neka stane,
Da u zlo gore ne upade.
Jova nema nikakove kvari,
Na jedar ga iz puške zapali,
Na umili, već po pravoj miri,
Već un laštru bajunetun smiri,
Ali oni kada ga vidiše,
Obojica za njin zapališe.
Samo jedna bila mu za dosti,
Balota ga pogodi u kosti.
Nija umra, našin Bogu fala,
Četir dana u njin duša stala.

Ali je Krste govoriya:
»Ne plačite Jova, našeg strica,
Na žendare pucati za vinca.«

13

Išla baba uz Juraču,
Izgubila buraču.

14

Ajd' u kolo,
Da i moja dojde,
Ako mi je ne bude do podne,
Ja ću ići u gore zelene,
Pocrnit ću sve haljine moje,
Samo neću pása ni marame,
Neću pása rad' svojega glasa,
A marame radi divojaka

15

Igra kolo više Arbanije,
U tin kolu muške glave nije,
Nego samo Mađarin brajine,
Bjelje mu od košulje ruke,
Crvenije je lice od jabuke,
Gledala ga s prozora divojka,
Gledala ga, pa je govorila:
»Blago majci, kâ te rodila
I sestrici kâ te bratun zove
I divojki koja za te pojde.«

16

Vi momci ča doma stojite,
A na more vi poći želite,
Da znadete jade od mora,
Stali biste kod svoga doma,
Kupil' te se curan uz komine,
Da van nosu na bukale vina,
Lude one koje van ga daju,
Čuvajte se da vas ne privaru.

17

Šta se zgodi jednog dana
Višje onog mora slana,
Jednog dana, jedne ure,
Od mladića i od cure

U jedno su misto stali,
Di su momka Darom zvali.
Dar je dobar momak bijo,
U curu se zaljubio,
A ona mu rič dala
I njemu se obetala.
»Pričekaj me dva-tri ljeta,
Starija mi sestra smeta.«
Al' su prošle tri godine
I četvrta od jeseni,
Oće momče da se ženi,
Pa u družini momak čuje
Da se cura okanjuje.
Jedno jutro prije zore,
Uzme pušku i livorver
I na ruku prsten stavi,
Oće dragoj da se javi
I prigrne gabanicu
I okrene uz glavicu,
Kad na brdo un izajde,
Tu lijepu Olgu najde.
Dobro jutro momče zvaše,
Al' divojka ne denjaše.
Vidi Olga livorvera,
Bit će tebi za divera,
A ova gusta šuma
Za venčanog tvoga kuma,
Karabina od mog topa,
Venčat će nas misto popa,
Pa opali dva-tri puta,
Sve od grla pa do skuta.
Čudno njemu puška zveknu,
Žalosna joj glava jeknu.
Priko Budve i Kotoru
Na Cetinje po doktora.
Ka' izvidi ljute rane,
Ope' dođe na divane,
A po vazdan kucka zvonce,
Lipa Olga čuva ovce,
Šta će Olga Srzetića,
Nema Dara Pavlovića.

18

Grad gradila bila vila,
Ni na nebu ni na zemlji,
Već na grani od oblaka.

Na grad gradi troja vrata,
Jedna vrata sva od zlata,
Druga vrata od bisera,
Treća vrata od škrleta.
Šta su vrata suha zlata,
Na njen vila sina ženi,
Šta su vrata od bisera,
Na njen vila ćer udaje,
Šta su vrata od škrleta,
Na njen vila sama sidi.
Ona sidi i pogleduje
Di se munja gromun igra,
A sestrice su dva brata,
A nevista dva divera.
Munja groma nadigrala,
Mlada sestra oba brata,
A nevista dva divera.

19

Neka se popu moli
Da je jadnu trbuh boli,
Al' divojci pop govori:
»Ajmo curo ovde doli,
Svućemo se oba goli,
Šeta 'ćemo po komori,
Ak' izađu tuđi ljudi,
Re'će da smo oba ludi.

20

Puši lulu a košulje nima,
I još pita di je dobra vina.

21

Tam u Splitu gradu,
Teška žalost biše,
Kad slipa Marija
Dušicon diliše.
Iša joj je otac
Doli na bikariju.
Kada kući dojde,
Nade ćer Mariju.
Na sri' kuće leži,
Kano bor i jela,
Na vratu jon visi
Zlatna kadinela.
Marina traversa,

Na njoj su mušice,
Ča su je vezale
Marine ručice.
Volija bi otac
Da je umrla Vice
Nego ćer Mariju
Gledati u lice.
Kad su je pronili
Kraj svetoga Petra,
Plakalo je Maru
Do malog diteta,
Kad su je pronili
Kraj svetoga Frane,
Svi mladi mornari
Vijaju zastave,
Kad su je pronili
Priko spliske rive,
Svi mladi mornari
Skidaju bandire.
Skidaju bandire
U po jašpe broda,
Jer je umrla
Marija gospoda.
Marijo, Marijo,
Ala te grihota,
Svi te momci plaču
Od Velog Varoša.

22

Spavala bi, drimlje mi se majko,
Spavaj ćeri, ne drimlje se meni.

23

Vozila se barka
Na svetoga Marka,
Puna nakrcana
Svile i bunbaka.
Bunbak ćemo otkati
Za maloga Nikolu,
Za gaćice isplesti,
Da nan bude lip
Kako mali cvit

(uspavanka)

24

Noćas mi se snilo,
Moja bila vilo,

Da je moje tilo
Kraj tvojega bilo.
Kad se probudim,
Triba da ga ljubim.
(Ili: A kad se probudim,
Žalostan ostanem)

25

Dvor nebeski, meni pravi put,
Di 'no voda izvire
Iz Jelina kamena,
Pod njen sidi divica,
Na glavi joj krunica,
A na ruci veružica,
Bile j' ruke umijala,
Grišne duše napajala,
Ovako je govorila:
»Joj moje grišne duše,
Budite mi Bogu virne,
udrite se ramenin
Po tin tilun ranjenin,
Pogledajte gori, doli,
Di se nebo vedro 'tvori.
Nebo će se otvoriti,
Zidovi će govoriti,
Fala tebi, Gospe moja,
Kad ja buden na punat smrti moje,
Kad ja vidin slave tvoje.

26

Partila se lađa od kraja,
Gdje se draga s dragin rastaje.
Kada lada poče kretati,
Poče draga gorko plakati.

27

Kad san proša preko punta Planke,
Susrile me mlade Talijanke,
Garifule, široke ti plante,
Draga moga ljube Talijanke,
Talijanke, ravno van je selo,
Draga moga ljubite veselo.

28

Lipa ti je Ploča na Jadranu,
Još sam lišja ja mome draganu.

Ja i lole jednoga zemana,
Rodila se proz godinu dana.

Veseli se Bosno, zemljo ravna,
Koja jesi na glasu odavna,
Od kada si na zemlju postala
I kršćansku viru zapoznala,
Još će tebi lipša radost biti,
Koju će ti Jurjev dan doniti.
Propivat će tice premaliske,
Po Prozi, visokoj planini,
Propivat će bijele vile,
Veseli se naša zemljo ravna,
Koja jesi majka od junaka,
Eto tebi lito, premaliće,
Koje nosi ugodne darove,
Gora će se zaoditi listom,
A polje rumenom ružicom,
A dubrave travun ditelinun,
Po dubravan mladani junaci,
Koji rano konje poigraju,
Junaci dobri, oružani.
U dubravan primodro jezero
Koje proždire konje osidlane,
Junake dobre, oružane,
Nestade i konja i junaka,
Već mu grade mito obećaje,
Svaki dan po mladu divojku
I po jednu ovcu.
Tamo grade mito ne davaše,
Samo ga za se uzimaše.
Red dopada cara širinskoga
Da pokoni ćercu jedinicu.
Kad je care riči razumio,
Gorko je procvilio,
A kada se mnogo nacvilio,
Nuda ide vani bijeloga grada,
Pa on kupi ingrisku gospodu,
Da je pratu primodrom jezeru,
Da joj budu kićeni svatovi,
Pa se vrće u bijele grade,
Pa on reši drago dite svoje,
Sve u svilu do zemlje crnice,
A na noge do dvoje majne
I na noge od zlata papuče

Stavlja joj tri bisera zlatna
I tri kamena suha zlata.
Kad je babo ćercu uresija,
Ovako je babo govoriya:
»Katarino, drago dite moje,
Došlo vrime od udaje tvoje,
A kad sam te mislio okruniti
I na svoje misto postaviti
A sad mi te treba izgubiti
Da bi komu, ne bi ni marija,
Neg' nemiloy aždaji prokletoj.«
Vata ćercu za desnicu ruku,
Pa je vadi vanka divna grada.
Lipo babo nauka zadaje,
Kada dojde prid modro jezero,
Da spominje Boga velikoga
I onoga Judu Muhameda,
Da te ne bi otle izbavija.
Preda nju je izišla majka,
Lipo babo nauka zadao,
A majka joj je vako govorila:
»Kad dojdeš prid modro jezero,
Veži ovcu za stinu studenu,
Pa mi klicaj na gola kolina,
Pa ti moli Boga velikoga
I onoga Jurja blaženoga,
Da te ne bi otle izbavija,
Od nemile aždaje proklete
Kad je mlada riči razumila,
Grozno ti je mlada procvilila,
Pa je na plač grade probudila,
Dizalo se malo i veliko
I dica nejaka,
Gledaj ćeru cara širinskoga,
Još je mlada od sebe lipa,
Kud se mlada okretala
I za njom je svitlo udaralo,
Vadi biser, drago kamenje,
Pa je pratu prid modro jezero.
Kad su došli do modra jezera,
Primodro se zamutilo,
Zmaj nemili glavu podignuo,
Iz jezera strahovito zvižđe,
Cilin gradu jad zadavaše.
Kad to vide ingriška gospoda,
Pa oni idu bilin gradu svome
A ostaje ćerca cara širinskoga,
Cviluć i suze prolije,

A kad se nacvilila odviše,
 Spominjala riči materine,
 Veži ovcu za stinu studenu,
 Pa ona klica na gola kolina
 I spominje Boga velikoga,
 Boga moli, Bog se smiluje.
 U to doba na konju delija,
 Na svome konju zelenome
 I divojci vako govoriја:
 »Šta ti cviliš, gizdava divojko«?
 Tiho mu je govorila mlada:
 »Ajde momče glavom bez obzira,
 Jer ti nije ovde razgovora.«
 A Jure roda viteškoga,
 Koji ne uzmiče svojega hoda
 I divojci opet progovara:
 »Bora tebi, gizdava divojko,
 Šta ti cviliš, šta ti je potribno?«
 Ajde momče glavom
 I sahrani sebe,
 Jer ti ovde nima razgovora,
 Jer je ovde primodro jezero.
 On će proždrit i mene i tebe.
 Al' je Jure roda viteškoga,
 Junačkog ne uzmiče hoda
 I divojci ovako progovara:
 »Bora tebi, gizdava divojko,
 Očeš moju viru virovati
 I s mojin se krstom priksrstiti
 Ostavi ta idola svoја
 I uzmi Krista, Boga velikoga,
 Ja ću otle tebe izbaviti
 Od nemile aždaje proklete.
 Tiho mu je govorila mlada:
 »Ja ću tvoju viru virovati
 I s tvojin ću se krstom priksrstiti,
 Ostavit ću ta idola svoја,
 Još i sveta Judu Muhameda.«
 Kad je Jure riči razumija
 I divojci vako govoriја:
 »Bora tebi, gizdava divojko,
 Steri meni svoја krilašca,
 Pa me primaj u bijele ruke
 Da zaspem kano janje malo
 Jagnje malo od petnaest dana.
 Kad se strašno modro jezero zamuti,
 Jemaš sada mene oprenuti,
 Pa ga primila na bile ruke,

Pa ga liga na svoja krilašca,
Jure zaspe kano jagnje malo,
Primodro se jezero zamutilo
I zmaj je glavu podignio,
Iz jezera strahovito zvižde,
Bilin gradu jad zadavao,
Čini da pada na stotine mrtvih.
Sada Juri suze padaju na lice,
A Jure se od sna probudija:
»Šta ti cviliš, gizdava divojko?«
Primodro se jezero zamutilo,
Zmaj je glavu iz jezera podignio,
Iz jezera strahovito zvižde,
Cilin gradu jad zadavaše,
Čini padat mrtve na stotine.
Kad je Jure riči razumijo,
Hitro junak na noge skočija.
Pa se baca konju na ramena,
Pa ga pride primodru jezeru,
Pa popusti sve svoje tanije
U modro jezero
I zavapi »Isus i Marija!«
I poteže koplje ubojito
I na koplju zmaja povadijo
I divojci 'vako progovara:
»Bora tebi, gizdava divojko,
Raspaši mi pasa svilenoga,
Pa mi sveži zmaja ranjenoga,
Ne boj se, neću te ujisti.«
Kada ga razumila mlada,
Raspasa pasa svilenoga,
Pa mu sveže zmaja ranjenoga,
Pa on ide put Širina-grad,
Ljuta zmaja vodeći u ruci.
Kad su došli nasrid Širin-grad,
Zmaj nemili strahovito zvižde,
Slavni Jure glasovito viče:
»Bora tebi, od Širina-care,
Sad se krsti nasrid Širin-grad
I pravednim krstom pokrstite,
Ostavite ta idola svoja,
Još i sveca Judu Muhameda,
Ako nećete krstom prikrstiti,
Kršćansku viru zapoznati,
Puštit ću vam zmaja ognjenoga
Da poždere i staro i mlado
I dicu nejaku.
Kad je care riči razumija,

On se krsti nasri' Širin-grada
A š njin vojske šezdeset hiljada,
Pravim krstom prikrstili,
Uzeli kripost Boga velikoga
I onoga Jurja blaženoga,
Saorili kuće i palace,
Sagradili crikve i oltare,
Sve na viru Boga velikoga
I onoga Jurja blaženoga,
Pa ga vodi u bijele gradove,
Još mu daje mito i darove,
Još mu daje dragu ćercu svoju,
Al' je Jure roda viteškoga,
Koji neće mita nijednoga,
Već zmaju glavu okinija,
Pa on ide od mista do mista,
Pripovida viru Isukrsta.

31

Udale se moje jaranice,
Sve za deške mlade mornarice.

32

Sinoć soko bio mi kod dvora,
Jutros leti priko sinjeg mora,
Moj sokole, što ti je krilima,
Pa ne letiš dvorima bilima,
Oli ti je mriža priko puta,
Oli drača, moja rano ljuta,
Nije meni mriža priko puta,
Niti drača, moja rano ljuta

(Svatovska pisma »Na jabuku«)

33

Fala vami, dobri prijatelji,
Fala van na vašen poštenju
I fala van na vašoj večeri,
Koji ste se za nas pobrinili
I junački megdan podilili.

(Svatovska)

34

Majke neman, a sestrice neman,
Još se junak oženija nisan,
Prokleta bila, kulo moja,
Da po tebi ni'ko šetat nima,

A tako mi moje vire tvrde,
Ženit ću se u primorje ravno,
Ol' za blago oli za junaštvo.

(Svatovsko napivavanje »Na jabuku«)

35

Dobra sreća, dobri prijatelju,
Evo vami rumenu jabuku,
Pa pozlati, dobri prijatelju,
Pa pozlati i nazad povrati
I daruj dobru kumu našu.

(Svatovsko napivavanje »Na jabuku«)

36

Vinko lozić, pokojnoga dropa,
Plaši Čolu i popa.

(Rugalica)

37

Spavaj, moje maleno, spavaj,
Oj, divojko, seko koko,
Na tebe mi je palo oko,
Kad san sinoć s tobun lega,
Izile me buhe svega,
Spavaj, zlato moje, spavaj,
Buba, buba.

(Uspavanka)

38

Orivice, priliva te more,
I priliva moga draga dvore.

39

Zapivajmo jednu po bečarsku,
Po onu našu staru vinišćarsku.

40

Kada slavno podne zvoni,
Kad Marija sina rodi,
Marija je ukrunjena,
Puna duha napunjena,
Od anđela Gabrijela,
Anđel Divu kad pozdravlja,
Veselo je tod ostavlja
Sada molin Divo tebe,
Da ti primiš mene k sebi
I sve moje roditelje
I ostale prijatelje,

Bog pomoga sve kršćane,
Slaki Isuse Nazarane,
Koji rišiš na križ za me,
Ja san uzrok muke tvoje,
Da ti platin duge moje,
Kad u vrtlu pokličaše,
Čas krvave otiraše,
Ova kruna groto krosti,
Da će probit glavan kosti,
S njun ćemo se narugati
I svoj obraz napljuvati,
Ovo 'vako 'oće biti,
Na križu ćeš tud umriti,
Oj, anđele Gabrijele,
Šaljen tebi galijere,
Ni daleko niti blizu,
Nego doli u Indiju,
Di su kuće Davidove,
I kraljice Osibove,
Nu' ćeš naći jednu knjigu
I u knjizi majku Divu,
Niti knjigu štijujući,
Niti Divu divujuć
Oj, ti Diva, rodi sina,
Ime će mu Isus biti,
Po tin će se svit stvoriti,
Al' se Diva ne viruje,
Nego ona 'vako kaže:
»Oj, anđele Gabrijele,
Kako i to more biti,
Nisan u ti grih upala,
Nisan druga zapoznala«.
Andeo joj progovori:
»Ne boj mi se, majko Divo,
U tebi je duh prisveti,
Po kin će se sñm začeti,
Ime će mu Isus biti,
Po tin će se svit stvoriti.«
Sveti Pavle govori
Da se Isus porodija,
Starcu Šimunu,
Kad u uši dojde,
Sve mu žalost srca projde,
Oj, Isuse, budi hvaljen,
U vik, s majkun Divun,
Amen.

41

Seviska mi natirala rosu,
Na tu moju plavičastu kosu.

42

Oj, Sevisko, moja rano ljuta,
Koliko san te poljubija puta.

43

Sinoć majka čedo porodila,
A jutros ga u raj opravila,
Lipu mu je pismu nazivala:
»Odi zbogun, moje čedo malo,
Pozdravi mi u raj u svakoga,
Najprvoga Andru, brata svoga,
Ode čedo za vratu od raja,
Ali raj u zatvorena vrata,
Al' govori bajno čedo malo:
»Otvor' vrta od raja vrataru«.
Govori mu od raja vrataru
»Ne budali, bajno čedo malo,
Nisi jedno raja ni vidilo,
Kamo li ga jesi zadobilo,
Ti se vrati u goru zelenu,
Pa naloži tri plamena ognja,
Sva tri, čedo, priskoči ih redon,
Ka' se vratiš za vrata od raja,
Naćeš raj u otvorena vrata.«
Ode čedo u goru zelenu
I naloži tri plamena ognja,
Sva tri čedo priskoči ih redon,
Pa se vrati za vrata od raja,
Nade raj u zatvorena vrata,
Al' govori bajno čedo malo:
»Otvor' vrata od raja vratare«.
Al' govori od raja vrataru:
»Ne budali, bajno čedo malo,
Nisi bajno raja ni vidilo,
Kamo li ga jesi zadobilo.
Ti se vrati u goru zelenu,
Naći oćeš tri bunara vode,
U jednom ti suze materine,
A u drugin mliko materino,
A u trećin krvca materina,
Sva tri čedo priskoči ih redon,
Ka' se vratiš za vrata od raja,
Naćeš raj u otvorena vrata«.

Ode čedo u goru zelenu
 I nalazi tri bunara vode,
 U jednin mu suze materine,
 U drugin mu mliko materino,
 A u trećin krvca materina.
 Sva tri čedo priskoči ih redon,
 Pa se vrati za vrata od raja,
 Najde raju zatvorena vrata.
 Ope' kaže bajno čedo malo:
 »Otvor' vrata o' raja vrataru«.

Al' govori o' raja vrataru:
 »Ne budali, malo čedo bajno,
 Nisi bajno raja ni vidilo,
 Kamo li ga jesi zadobilo,
 Vej se vrati u goru zelenu
 I naberi pune ruke cviča
 Pune ruke i pune rukave,
 Čin ćeš čedo po raju darivat,
 Pa se vrati za vrata o' raja,
 Naćeš raju otvorena vrata«.

Ode čedo u goru zelenu,
 Pa nabere pune ruke cviča,
 Pune ruke i pune rukave,
 Pa se vrati za vrata o' raja,
 Najde raju otvorena vrata.
 Ka' je čedo u raj ulazilo,
 Stalo ih je redon darivati,
 Svakin daje jednu kitu cviča,
 Andri bratu do tri kite cviča.
 Ka' to vide o' raju vratare,
 Al' govori o' raja vratare:
 O, moj Bože, velika ti fala,
 Koje ovo čudo priveliko,
 Di brat brata u raju poznaje.«

44

Sunce moje, ne zaodi rano,
 Niti rano, niti posve kasno,
 Jer ja iman hudu svekrvicu,
 Koj' u podne na vodu me šalje,
 Koj' u večer vodicu prolje,
 Na ponoća ladne vode pita:
 »Podaj vode, Radislava mlada,
 Podaj vode iz komore tvoje.«

Odgovara Radislava mlada:
 »Nima vode, svekrvice stara,
 Nima vode u komori mojoj,

Već ako ćeš vina prilitnjega
I rakije od sedam godina.«
Odgovara svekrvica stara:
»Pij vino, Radoslava mlada,
Pij vino, bolesna ga pila,
U rakiji ne rodila sina.«
Kad to čula Radoslava mlada,
Ona uzme vidro orijovo,
Pa ona ide za goru na vodu.
Kad je došla za goru na vodu,
Ter na vodi ljuti zmaj pribiva,
A kad vidi Radoslava mlada,
Stan' se mislit šta bi učinila.
Ča mislila, na jednu smislila,
Dunaj ladnu vodu priskočila,
Iz Dunaja vode zagrabila,
Ona diže vidro vode ladne,
Ona ide bilin dvoru svomen.
Kad je došla bilin dvoru svomen,
Stane slušat za vrata od grada,
Šta govori svekar i svekrva.
Svekar veli: Kad će neve doći,
A svekrva: Ako će ne doći,
Dva divera: Ne kuni je, majko,
Vidro velo, a neve nejaka,
A dvi zave: Ne kuni je, majko,
Naša neve polargo odana,
Podaleko od starice majke,
Bit će išla pohoditi majku.
Kad to čula Radislava mlada,
Ona ulize u bile grade
I kalaje vidro vode ladne,
Pa govori Radislava mlada:
Jo, moj svekre, poštena ti brada,
A svekrvi izgorila glava.
Dva divera, dva zlatna prstena,
A dvi zave jabuke rumene,
Da biste se do dvi zave moje,
Da biste se polargo odale,
Podaleko od starice majke,
Da biste znale što je tuja majka,
Ka' ja, vaša neve Radislava.

45

Draga dragin bilu knjigu piše:
Moj dragane, šta te nema više,
Ili doći ili mi ne doći,

Ja ću mlada za drugoga poći,
Za onoga Ivu Senjanina,
Koji kroji zelene dolame,
Dolamice i još gabanice,
Koliko je moj sokole sivi,
Koliko je na moru brodova,
Toliko ga ubilo gromova,
Koliko je na kruški krušaka,
Toliko ga ubilo pušaka,
Koliko je na marami resa,
Toliko godina u bolesti tresu,
Koliko je još u crikvi puka,
Toliko godin u nevolji kuka,
Majka mu se u crno zavila,
Pa kukala ka' i kukavica.

46

Jutrenja je slava zazvonila,
Probudi se moja dušo mila,
Od žalosti i od višnjih tmina
I pogledaj pu' Jeruzolima,
O' pameti očima tvojima,
Pa ćeš viditi čuda privelika,
Koje nije upamtija ni'ko,
O' početka umrlog čovika
Ki je bija u grihu odvika,
Di anđeli na zemlju doodu
I pastiru mladome govoru:
Navistismo sada vami radost,
Evo projde svega svita žalost,
Jer se vami sritna noćca zgodi,
Isus vam se u Betlemu rodi,
Vi pojdite, pa ga obajдите
I njemu se smirno poklonite
I dare mu svaki odnesite,
Naćete ga u jaslan povita,
Ubogima svitama zavita,
Te anđeli Bogu falu daše,
A svin ljudin na zemlji ostaše.
Ka' se anđel o' pastira vrati,
Mrkla noć se u svitlo obrati,
Ka' pastiri ta čuda vidili,
Svaki svoja stada ostavili
I bijaše vrime o' ponoći,
Ka' bijaše ka Betlemu poći.
Ka' Betlemu gradu pristupili,
Sveti porod na slami vidili,

Oni mu se smirno poklonili
I dare mu svaki donosili,
Tamjan, zlato i mitru miru,
Mira kaže čovika,
Tamjan Boga odvika.

(Božićna)

47

Sinje more, ne bacaj valove,
Bacit ćeš mi dragog u krajove.

48

Mili Bože, čudna straha,
Di se duša s tilun kara,
Duša tilu progovara:
»Ajmo, tilo, jedno moje počivanje,
Tužno moje uživanje,
Otilo si dosta jisti, dosta piti,
Mrtve kosti protresati.«
Grdni đavli govoraše:
»Nisi tako vapit tio,
Dok na zemlji živ si bio«.
Na nos zmiije svim viraju,
Po priliku slipa miša,
Ta strahota jošter viša,
Grdni đavli govoraše:
»Kam' ti sluge, kam' kočije,
Tko sad s tobun vino pije,
Kam' ti žena plemenita,
U vrimenta uzorita,
Kam' sinovi, kam' ti čere,
Dižu li ti te čemere?«

(Kazivačica je pjesmu čula od prosjaka
Mate Matijaša-Palade iz Marine)

49

Moj kolega, deveta je ura,
Nema šale kod Mlačića (ili: viniških) cura.

50

Vidit ćemo na svetoga Antu,
Koja cura igra po zanatu.

51

Vidit ćemo na svetoga Petra,
Koja cura igra prez korpeta.

Zlatni pivac pivaše,
 Na katridu sidaše,
 Divu majku budaše:
 »Ustaj, Divo Marijo,
 Sinka san ti vidio,
 Di po zemlji odio,
 Drivo križa nosio,
 Žudije ga stizaše,
 U prsi ga brocaše,
 Kad crna krvca kanaše,
 Na zemljicu padaše,
 Kad to vidi višnji Bog,
 Al' govori višnji Bog:
 »Bora vama dva anđela,
 A vi ote tamo doli,
 Tamo doli po zemljici,
 Kud je proša sin božji,
 Kud je krvcu prolijo
 A vi mu je sakupljajte,
 A vi mu je savijajte,
 Od mirisi lipog cvita
 Od veselja Božjeg sinka,
 Pa je nos'te višnjem Bogu.«
 Kad to čuju dva anđela,
 Oni idu tamo doli,
 Tamo doli po zemljici,
 Ku' je proša sin Božji,
 Ku' je krvcu prolija,
 Oni mu je sakupljaju,
 Oni mu je savijaju
 Od mirisi lipog cvita,
 Od veselja Božjeg sinka,
 Pa je nosu vičnjem Bogu
 Al' govori vičnji Bog:
 »Bora vama dva anđela,
 'Ko bi ovu molitvu molija
 Svaki petak i subotu,
 Tri bi duše u raj odveja,
 Najprije očevu, pa materinu,
 Pa sam svoju, amen.«

Plaurita, moja bolest gorka,
 Ne mori me dok san divojka.

54

Srce moje, pukni ili projdi,
Oj, barabo, umri ili dojdi.

55

Dušmanovi, ki mi zla otili,
U sinje se more utopili.

56

Iman prsten i u njemu slovo,
To je slovo ime Ivanovo.

57

Bolje veni ko na polju ruža,
Nego ljubi tuđe žene muža.

58

Bolje veni ko zelena trava,
Nego ljubi što se nagovara.

59

Znat ćeš, moja lole, šta je kletva,
Kad te bude nosila Neretva.

60

Kolo igra, Kupinica trese,
Bože mili, s Viniške čuje se.

61

Kad se sjetin 'ko mi je u grobu,
Zemljo crna, gledat te ne mogu.

62

Nema more što je Jadran plavi,
Ni volenja do prve ljubavi.

63

Selo moje Vinišća se zove,
Ne daj, Bože, da bi lole tvoje.

64

Marinjani male vire,
Na stantire maške mire,
Svaka maška po balancu,
A divojka po naranču.

65

Luka, izija tri vuka,
I četiri janjca,
Puka od poganca.

66

Muč'te tamo, mi pivamo 'vamo,
Bar mučite, pa se naučite.

67

Ove žene oko kola,
Kako vuci oko tora,
Vidi in se na nogama,
Da ne znaju igrat s nama,
Vidi in se na usnama,
Da ne znaju pivat s nama.

68

Jedan mali brodić sredinun konala,
U njen je moj dragi su dva-tri mornara.
Poznam ga po jedru što san ga otkala,
Svaku treću žicu zlatun indorala.
Ovo drugo jedro šta ga buden 'kati,
Na njega ću moje srce zlatun indorati.

69

Sinoć majka oženila Marka,
A jutros mu bila knjiga dojde,
Da un ide vojsci za stražara,
Da ne more vojska prez stražara,
Ka ni bile prez čobana ovce.

PODACI O KAZIVAČIMA

1. Antica Marić Pahljica r. Marušić, r. 1904. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesme br. 28, 29, 31 i 36.

2. Mare Pažanin Božankova, r. Pažanin, r. 1924. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesme br. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 64, 65, 66, 67, 68 i 69.

3. Bože Pažanin Lala, r. 1906. u Vinišćima, težak, kazivao pjesmu br. 30.
4. Luce Andelić Gazina, r. Kostović (1897 – 1987), r. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesme br. 32, 33, 34 i 35.
5. Andrica Mlačić, r. Marušić (1902 – 1986), r. u Vinišćima, težačica, kazivala pjesmu br. 40.
6. Zorka Mlačić Žigina, r. Marić, r. 1938. u Vinišćima, domačica, kazivala pjesme br. 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 i 63.
7. Mate Andelić Deškov (Tomin), r. 27. I. 1917. u Vinišćima, težak, kazivao pjesme br. 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19 i 20.
8. Ivan Majić Staljin, r. u Vinišćima, težak, kazivao pjesme br. 13 i 14.

BILJEŠKE

- 1) Dio toga objavio sam u Čakavskoj riči br. 1/86 i 2/87
Zahvaljujem prof. dr. Radovanu Vidoviću na izvršenoj akcentuaciji u priloženom rječniku.

RJEČNIK NEPOZNATIH I MANJE POZNATIH RIJEČI

- Aranbaša — starješina ronde, seoske straže
 Arbanija — selo na otoku Čiovu, u trogirskoj općini
 bājno — jedno
 bālânca — uteg na pantaru (vrst vage s jednom zdjelom što se drži u ruci)
 bândîra — zastava
 bikarĳja — mesnica
 bikárit — klati
 bükâl — vrč, krčag
 bunbāk — pamuk
 Bunbāk — toponim u Vinišćima
 bûrâča — drveni sud u kojem se nosi piće na put
 dènjät — ne mariti
 Drāmač — toponim u Vinišćima
 gabànica — kabanica
 gârîful — karanfil
 hăt — jahaći ili ustrojen konj, pastuh
 hūda — zla, rdava, loša
 indôrät — izvesti
 jăšpa — jarbol na brodu
 Jûrača — toponim u Vinišćima
 kadinēla — lanac
 kalávat, kâlât — spuštati, spustiti
 kàtrîda — sjedalica
 kāmara — soba

kòmîn — ognjište
kòrpět — prsluk domaće izradbe
Kùpinica — toponim u Vinišćima
lăștra — prevara
livörver — revolver
lùmbarða — starinski top
Mârîna — selo u trogirskom primorju
nabúbat — namlatiti
nazòbät — najesti se grožđa
obàdät — obazirati se, mariti
Orivica — toponim u Vinišćima
paričät — spremiti, pripravit
plânta — struk karanfila
plaurîta — upala porebrice
Plòča — Mali Drvenik, otok u trogirskom primorju
pogánac — neka gadna bolest
polârgo — podaleko
(na) pünat smřti — na samrti
pünta Plânke — rt
Rògöznica — selo u šibenskom primorju
Sèviska — žena iz Sevida, sela u trogirskoj općini
sinjäl — znak
stantîra — prijenosna ručna vaga s opružnim mehanizmom
škřlèt — grimiz
švòrić — redovnik
travêrsa — pregača
ùlist — ući
vèrùžica — lančić
Viniška — zaselak u Vinišćima

SAŽETAK

Autor u svom radu nastavlja objavljivati narodnu poeziju iz vlastitih rukopisnih zbirki nastalih skupljanjem svih oblika narodnog stvaralaštva iz Vinišća kraj Trogira.